

Archief Anton Pannekoek 1893-1948 (1960-1984)

Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis
Cruquiusweg 31
1019 AT Amsterdam
Nederland

Laatst gewijzigd: 12 april 2011

<http://www.iisg.nl/archives/pdf/10766020.pdf>

© IISG Amsterdam 2011

Inhoudsopgave

Archief Anton Pannekoek.....	4
Biografie.....	4
Inhoud.....	4
Administratieve informatie.....	4
VOORWOORD.....	4
Toelichting bij het A. Pannekoek-archief.....	4
Inhoudsopgave - Archief A. Pannekoek.....	5
INVENTARIS.....	6
Correspondentie: aan A. Pannekoek.	6
Correspondentie: van A. Pannekoek.	9
Correspondentie: van derden aan derden:	10
EXCERPTEN EN CITATEN:	10
Onderwerp-dossiers.	10
Algemeine Arbeiter Union (A.A.U.):	10
Anthropogenese:	10
Anti-Militairisme:	10
DE ARBEIDERSRADEN:	10
Atoombom:	11
"De Bedrijfskrant":	11
Boeddhisme:	11
Bauernarbeit und Proletarische Arbeit:	11
Chartisten-Beweging:	11
Communistisch Manifest:	11
Einheits-Organisationen:	12
Erfurter Programm:	12
Ethica:	12
Franse Revolutie:	12
Gorter, Herman:	12
Groepen van Internationale Communisten (G.I.C.):	12
Jeugd:	12
Kerkhervorming:	12
Lenin als Filosoof:	12
Marx en het Marxisme:	12
München:	13
Napoleon:	13
"De Nieuwe Tijd":	13
Onderwijs:	13
Ortega y Gasset:	14
Philosophie:	14
Propaganda:	14
Psychologie:	14
Radek-Commissie 1912:	14
Rood China:	14
Rusland:	14
S.D.A.P.:	14
S.D.A.P. - S.D.P.	15
S.D.P. - Strijd in de -:	15
Spoorwegstaking 1903:	15
Structuur en Ontwikkeling van maatschappij en staat:	15
Studiecentrum voor Maatschappelijke Problemen:	16
Vakverenigingen:	16
Vluchtelingen-probleem:	16

Weiland, A.:	16
Wereldoorlog I:	16
Wetenschap en maatschappij:	16
De strijd der arbeiders:	16
Manifesten:	17
Kranten-artikelen van A. Pannekoek:	17
Tijdschrift-artikelen van A. Pannekoek:	17
Foto's:	18
VARIA:	18
Pannekoek (aanvulling).	18
.....	19
Aanvulling 2003.....	19
Aanvulling 2006.....	19
Aanvulling 2009.....	20

Archief Anton Pannekoek

Periode 1893-1948 (1960-1984)

Omvang 1.87 m.

Raadpleging Vrij

Biografie

Pannekoek, Antonie (1873-1960). Sterrenkundige, vanaf 1919 hoogleraar in de sterrenkunde te Amsterdam; lid van de SDAP 1900; aangesteld aan de Parteischule van de SPD te Berlijn 1906-1907; woonde tot 1914 in Duitsland; werkte mee aan De Nieuwe Tijd, Die Neue Zeit en schreef artikelen in de Duitse sociaal-democratische pers door de Zeitungskorrespondenz, die hij gestencild uitgaf 1908-1914; publiceerde na terugkomst in Nederland in De Tribune en De Nieuwe Tijd; trad toe tot de SDP (vanaf 1918 CPH), in 1921 verliet hij de CPH en sloot zich aan bij het radencommunisme; werkte later als theoreticus mee aan de uitgaven van de Groepen van Internationale Communisten.

Inhoud

Het archief van Pannekoek is ten dele vernietigd in de Tweede Wereldoorlog in Arnhem (1944).

Enkele brieven van vóór 1914 van sociaal-democraten en brieven van radencommunisten uit het interbellum; verder veel manuscripten, excerpten, citaten en notities over filosofische onderwerpen ook ten behoeve van zijn boeken en artikelen; documentatie, de Zeitungskorrespondenz 1908-1914 en kopieën van zijn 'Herinneringen aangaande de arbeidersbeweging en de sterrenkunde' (gepubliceerd).

Brief van Wies Gorter-Cnoop Koopmans 1912; brieven van Henriette Roland Holst 1907-1948; brieven van Carl Dantz, Rudolf Franz, Anna Sonnemann en familie van hen in Bremen 1910-1954.

Administratieve informatie

Bewerking

Inventaris gemaakt door B.A. Syes

VOORWOORD

Het archief van A. Pannekoek is niet volledig. Alle voor-oorlogse stukken zijn praktisch verdwenen (bedoeld zijn hier de stukken uit de periode vóór de tweede Wereldoorlog).

Naar mij is medegedeeld is het archief bij een bombardement op Arnhem of althans in die omgeving, vernield.

Het archief is op de gebruikelijke wijze ingedeeld. De onderwerp-dossiers zijn door ondergetekende samengesteld.

B.A. Syes

24 November 1964.

Toelichting bij het A. Pannekoek-archief.

Bij dit archief is geen alfabetisch register van correspondenten gemaakt, omdat met uitzondering van de hieronder te noemen 42 brieven, alle correspondentie reeds alfabetisch in de mappen is opgeborgen.

De bedoelde brieven zijn:

Van A. Pannekoek aan Burgers, J.- , aantal 1, g.d., (map 187).

Van A. Pannekoek aan La Rev. Prol. , aantal 6, 1952, (map 149).

Van A. Pannekoek aan P.J. Troelstra , aantal 3, 1903, (map 209).

Van A. Pannekoek aan A. Weiland , aantal 27, 1948, (map 240).

Van P.J. Troelstra aan A. Pannekoek, aantal 5, 1903, (map 209).

Inhoudsopgave - Archief A. Pannekoek.

Voorwoord.

Correspondentie: aan A. Pannekoek. 1-107

Correspondentie: van A. Pannekoek. 108, 108a

Correspondentie: van derden aan derden. 109

Excerpten en citaten. 110

Orderwerp-dossiers:

Allgemeine Arbeiter Union (A.A.U.). 111

Anthropogenese. 112

Anti-Militairisme. 113

Arbeidersraden. 114-138

Atoombom. 139

"De Bedrijfskrant". 140

Boeddhisme. 141

Bauernarbeit und Proletarische Arbeit. 142

Chartisten-Beweging. 143

Communistisch Manifest. 144

Einheits-Organisationen. 145

Erfurter Programm. 146

Ethica. 147

Franse Revolutie. 148

Gorter, Herman. 149

Groepen van Internationale Communisten (G.I.C.). 150

Jeugd. 151

Kerkhervorming. 152

Lenin als Philosoph. 153-157, 157A

Marx en het Marxisme. 158-183

München. 184

Napoleon. 185

"De Nieuwe Tijd". 186

Onderwijs. 187

Ortega y Gasset. 188

Philosophie. 189-197

Propaganda. 198

Psychologie. 199

Radek-Commissie 1912. 200

Rood China. 201

Rusland. 202-205

S.D.A.P. 206, 206A, 206B

S.D.A.P. - S.D.P. 207

S.D.P. - Strijd in de -. 208

Spoorwegstaking 1903. 209

Structuur en Ontwikkeling van maatschappij en staat. 210-236

Studiecentrum voor Maatschappelijke Problemen. 237

Vakverenigingen. 238

Vluchtelingen-probleem. 239

Weiland, A. 240, 241

Wereldoorlog I. 242

Wetenschap en maatschappij. 243-246

De strijd der arbeiders. 247-271

Manifesten. 272
 Kranten-artikelen van A. Pannekoek. 273
 Tijdschrift-artikelen van A. Pannekoek. 274, 275
 Diverse kranten (waarin artikelen van A. Pannekoek) 275A, 275B, 275C
 Foto's. 276
 VARIA. 277-282
 Pannekoek (aanvullingen). 283-312

INVENTARIS

Correspondentie: aan A. Pannekoek.

- 1 American Acousticon and Dictograph Comp. N.V. 1957. 1 brief
- 1a Abramsky, Ch. 1956. 1 brief
- 2 Aktion, (Monatsschrift). 1951. 1 brief
- 3 Albada, L. van - (redactie Spartacus). 1947. 2 brieven
- 4 Aldred, G. 1947. 1 brief
- 5 Bauer, O. 1912. 1 brief
- 6 Bebel, A. 1911. 3 brieven
- 7 Beck, L. 1952. 1 brief
 Berry, Bob zie J.A. Dawson .
- 8 Brendel, C. (met manuscript: Woorden van H. Gorter). 1952-1954. 5 brieven
- 9 Burvill, F.T. 1949. 1 brief
- 10 Canne Meijer, H. 1932, 1946-1948, 1950, 1951, 1953. 26 brieven
- 11 Chaulieu, P. 1954. 2 brieven
- 12 Colyer, T. 1950. 1 brief
- 13 Contemporary Press (zie E. van Swart). 1 brief
- 14 Cunow, H. 1913. 1 brief
- 15 Danielovsky, R. 1948. 2 brieven
- 15A Dantz, C. 1927-1955. 7 brieven
- 16 Dawson, J.A. 1947-1949. 16 brieven
- 17 Diez, Lain . 1948-1950, 1952-1953. 7 brieven
- 18 Eaton, K. 1948-1951. 6 brieven
- 18A Franz, Dr. K. 1948. 1 brief
- 19 Garrett, S. (waarin: P. Speed aan J. Dawson; 2x). 1948-1949. 6 brieven
- 20 Goes, F. v.d.- . 1908-1909, 1933. 3 brieven
- 21 Gorter, H. (met een "Verklaring" uit 1918 voor het Congres). 1909. 1 brief
- 21a Gorter, H.; H. Gorter en Wies Gorter . [1912], 1912. 2 brieven
- 22 Harris, M.C. 1947-1948. 12 brieven
- 23 Hennaut, A. 1948. 1 brief
- 24 Hennig, P. 1910 (?). 1 brief
- 25 Hiemstra, S.P. 1949, 1951. 3 brieven

- 25a Hofker, W. [1952]. 1 brief
- 26 Holtwijk, W. 1947-1948, 1953. 3 brieven
- 27 Independent Labour Party (zie Mc. Nade). 1 brief
- 28 Intern. Counc. Corresp. (Zie P. Mattick). 1 brief
- 28a IISG. 1953-1954. 8 brieven
+ 1 conc. antwoord van Pannekoek.
- 29 International Review (zie E.V. Walker). 1 brief
- 30 Johnson, R.E. 1953. 1 brief
- 31 Jong, Fr. de- . 1951. 1 brief
- 31A Kautsky, B. 1958. 1 brief
- 32 Kautsky, K. 1909. 2 brieven
- 33 Kenafick, K. (zie ook F. Mattick). 1950. 4 brieven
- 34 Kief, Fr. 1948-1952. 9 brieven
- 35 Köpnick, S. 1950-1952. 7 brieven
- 36 Korsch, K. (± 1927). 1 brief
- 37 Langeraad, K. van- . [1906]. 1 brief
- 38 Leereveld, M. 1950. 2 brieven
- 39 Left (zie Colyer). 1 brief
- 39A Lerner, H. 1913. 1 brief
- 40 Lewitin, M. en S.A. 1906, 1907, 1911, 1914. 8 brieven
- 41 Libertarian Socialist League (San Francisco) (Zie R.E. Johnson).
- 41A Linder, H. 1956. 1 brief
- 42 Living Marxism, N.Y. (Zie P. Mattick).
- 43 Lucas, G.M. 1952-1953, 1956. 5 brieven
- 43A Mattick, P. 1934, 1938-1939, 1947-1950, 1953. 27 brieven
Ingesloten: J. Schumacher aan P. Mattick. 1948 1 brief.
Ingesloten: Kenafick aan P. Mattick. 1950. 1 brief.
Ingesloten: P. Mattick aan Kenafick. 1950. 1 brief.
- 44 Mayer, H. 1950. 1 brief
- 45 Mc. Nair, J. 1951-1952. 3 brieven
- 46 Meertens, P.J. 1950. 1 brief
- 47 Meulenkamp, J. 1953. 1 brief
- 47A Meyer-Sonneman, I. en H. Luksemburg . z.j. 1 brief
- 48 New International, the-; N.Y. (zie L.G. Smith).
- 49 New Essays, N.Y. (Zie P. Mattick).
- 50 Pannekoek, Anna (Zie O. Wels).
- 51 Parlow, F. 1953. 2 brieven
- 52 Pöhlandt, R. 1911. 1 brief
- 52A Poppe, S. 1954. 1 brief
- 53 Rabinowich, I. 1936. 1 brief

- 54 Raube, R. 1933. 1 brief
- 55 Rauch, E. 1912. 2 brieven
- 56 Ravesteijn, W. van- . 1908-1909, 1944. 5 brieven
- 57 Reichenbach, B. 1931, 1935, 1937, 1946. 7 brieven
(Schmelzer aan Reichenbach, 1946 .)
(Schmelzer aan Pannekoek, 1946 .)
- 58 Rens, J. 1932. 1 brief
+ fotokopie brief van A. Pannekoek aan J. Rens.
- 59 Revolution Proletarienne (zie Walusinski, G.).
- 60 Ridley, F.A. 1947, 1949. 4 brieven
- 61 Roberts, P. 1949. 2 brieven
- 62 Rogge, J. 1940. 1 brief
- 63 Roland Holst, H. 1909, 1910, 1916, 1917 en z.j. 10 brieven
- 63A Rosenthal, B. 1951. 1 brief
- 64 Roy, M.N. (zie Sneevliet, H.).
- 65 Rubel, M. 1951-1954. 14 brieven
- 66 Rühle, O. 1938. 1 brief
(NB. niet aan A. Pannekoek aan H. Canne Meyer?)
- 67 Saperstein, B. (met aant. v. P. Mattick). 1950. 1 brief
- 68 Schonberg, S. 1947-1951, 1953. 28 brieven
- 69 Schmelzer (en Schmelzer aan Reichenbach , zie Reichenbach).
- 70 Schwanzer, J. 1911. 1 brief
- 71 Seligman, E. 1952-1953. 3 brieven
- 72 Seltmann, A. 1933. 1 brief
- 73 Smith, L.G. 1951. 1 brief
- 74 Sneevliet, H. (afschrift passages van brief van Roy, M.N. aan zijn vrouw). 1934. 1 brief
- 75 The Socialist Leader (Zie G.W. Stone).
- 76 Socialist Party, the- (zie F.T. Burvill).
- 77 Socialistisch Studentenverbond België (zie J. Rens).
- 78 Sozial. Arb. Partei v. Amerika (zie E. Seligman en W. Wenderich).
- 79 Sozialwissenschaftliche Vereinigung (zie S. Beck).
- 80 Spartacus (zie L. v. Albada , C. Brendel , S.P. Hiemstra , Tj. Woudstra).
- 81 Speed, P. (zie ook J.A. Dawson en R. Danielovsky). 1950. 1 brief
- 81A Staatsverlag der RSFSR. 1922. 1 brief
- 82 Stone, G.W. 1952. 1 brief
- 83 Strasser, J. (een niet volledig). 1912. 2 brieven
- 84 Sulhof, J. 1952. 2 brieven
- 85 Swart, E.V. 1950. 1 brief
- 86 Syes, B.A. 1948, 1949, 1954. 3 brieven
- 87 Thompson, Mrs. E.M. 1953. 1 brief

- 88 Vlam, De- (zie F. Kief , P.J. Meertens , L. v. Weezel).
- 89 Volk und Zeit (zie A. Weiland).
- 90 Volk und Zeit. 1948. 2 brieven
- 91 Volksblatt, (zie P. Hennig).
- 92 Volkszeitung (zie E. Rauch).
- 93 Voormalig Verzet Ned. (zie F. Kief).
- 94 Walker, E.V. 1938. 1 brief
- 95 Walusinski, G. (+ concept antwoord van A. Pannekoek). 1953. 2 brieven
- 96 Watson, W. 1948-1951. 5 brieven
- 97 Wagner, H. 1938 + z.j. 3 brieven
- 98 Weezel, L. van- (De Vlam). 1949. 3 brieven
- 99 Weiland, A. (waarvan een aan H. Canne Meijer). 1948-1950. 25 brieven
- 99a Idem. (Fotokopieën). 1948-1949. 14 brieven
- 100 Wels, O. 1909. 1 brief
(Aan achterzijde brief van Mevr. Pannekoek aan A. Pannekoek.)
- 101 Wenderich, W. 1952-1953. 3 brieven
- 102 Wertheim, A. 1911. 1 brief
- 103 Wigham, W.S. 1952-1953. 6 brieven
- 104 United Workers Party (zie R. Raube).
- 105 Woudstra, Tj. (met brief v. C. Brendel aan S. de Wolff). 1952. 2 brieven
- 106 Wurtele, M. 1953. 1 brief
- 107 Zetkin, C. 1911. 2 brieven
- 107A Ton Pannekoek jr. ± 1942 . 1 brief. (kopie)

Correspondentie: van A. Pannekoek.

- 108 Adler . z.j. (± 1952). 1 brief.
- Bloch . 1948. 1 brief.
- Chaulieu . 1954. 1 brief.
- Ciliga . 1946. 1 brief.
- Dawson . 1949. 1 brief.
- Diez, L. 1952. 1 brief.
- Eaton, J.K. 1950, 1955, 1958. 3 brieven.
- Hornik, L. 1957. 1 brief.
- Kenafick . 1949. 1 brief.
- Kief . 1950. 2 brieven.
- Lucas . 1953. 2 brieven.
- Mattick, P. 1934-1953. 20 brieven.
- Mc. Nair, J. 1951. 1 brief.
- Onbekend 1 overgebracht naar K.A. van Langeraad . 1947. 3 brieven.
- Ton Pannekoek aan Anna Pannekoek . z.j. 1 brief.
- Van Anna Pannekoek aan Anna. 1 brief.
- Wies Gorter aan A. Pannekoek. 1907. 1 brief.
- Ridley . 1947. 2 brieven.
- Roland Holst, H. [red Het Weekblad]. (voor 1914) ± 1910. 1 brief.

Rubel, N. 1951-1955. 21 brieven. (kopieën).
 Schonberg, S. 1948. 5 brieven. Speer and Garrett . 1948. 1 brief.
 Weiland . na 1945. 1 brief.
 Wiessing . na 1945. 1 brief.

Correspondentie: van derden aan derden:

109 Dauge, P. aan E. Dietzgen . 1906. 1 brief
 Dietzgen, E. aan E. Mach . 1906. 1 brief
 E. Mach aan E. Dietzgen . 1906. 1 brief
 M. Nolli aan P. Mattick . 1948. 1 brief
 H. C(anne) Meyer aan P. Mattick . ± 1930. 1 brief

EXCERPTEN EN CITATEN:

110 Azon, R. : "La sociologie allemande contemporaine".
 Beer, M. : Over Chartisme.
 Borkenau : "The Communist International".
 Buckle, Th.H. : "History of Civilization in England".
 Carrel, Dr. A. : "L'Homme, cet inconnu".
 Cheyney, Edw.P. : "Modern English Reform".
 Cole (G.D.H.) : "The structure of modern business".
 O'Donnell, P. : "Salud! An Irishman in Spain".
 Engels : "Internationales aus dem Volksstaat".
 Labor Action: Saurier-Gehirne.
 Kautsky : "Neue Zeit".
 Korsch : "Over Marxisme".
 Levy, H. : "The universe of science".
 Meinecke, Fr. : "Die Entstehung des Historismus".
 Moellendorf, W. von- : "Konservativer Sozialismus".
 Paul, O. : "Underground Europe calling 1942".
 Rhys Williams, A. : "The Soviets".
 Sturmthal, A. : "The tragedy of european Labour 1918-1939".
 Szabo, E. : "Neue Zeit".
 Weber, M. : "Wissenschaft als Beruf".
 Wegener, K. : Klimatologie.
 Diversen: Over China.
 :Ds. v. Blom over zeggenschap en verantwoordelijkheid.

Onderwerp-dossiers.

Allgemeine Arbeiter Union (A.A.U.):

111 Aantekeningen van A. Pannekoek (handschrift).

Anthropogenese:

112 Manuscript van H. Canne Meijer "Aantekeningen over het begrip energie" (getypt).

Anti-Militairisme:

113 Manuscript van A. Pannekoek "Der Kampf gegen den Militarismus".

DE ARBEIDERSRADEN:

- 114 Manuscript A. Pannekoek, Nederl. p. 1-181 (plus 2 mapjes bijvoegingen).
- 115 Manuscript A. Pannekoek, Nederl. p. 180-272.
- 116 Manuscript A. Pannekoek, Nederl. p. 1-156.
- 117 Manuscript A. Pannekoek, Nederl. p. 157-303. plus Naschrift: 1-44.
- 118 Manuscript A. Pannekoek, Naschrift: De Oorlog 1-42.
- 119 Manuscript A. Pannekoek, (Voorstudies ?) Aantekeningen.
- 120 Manuscript A. Pannekoek, Duits, p. 1-177.
- 121 Manuscript A. Pannekoek, Duits, p. 178-262.
- 122 Manuscript A. Pannekoek, Engels, Aantekeningen.
- 123 Manuscript A. Pannekoek.
- 124 Manuscript A. Pannekoek, Strikes.
- 125 Manuscript A. Pannekoek, getypt, p. 64-168 (plus hoofdstuk IV).
- 126 Manuscript A. Pannekoek, getypt, Hoofdstuk V.
- 127 Manuscript A. Pannekoek, Drukproeven.
- 128 Manuscript, Franse vert. getypt, p. 27-167.
- 129 Manuscript, Franse vert. getypt, p. 27-94.
- 130 Aantekeningen, Nederl.
- 131 Aantekeningen, Nederl.
- 132 Aantekeningen, Nederl.
- 133 Aantekeningen, Nederl.
- 134 Aantekeningen, Nederl.
- 135 Aantekeningen, Duits.
- 136 Notities, Nederl.
- 137 Notities, Nederl.
- 138 Bespreking (w.o.) The Changing Structure of trade Unions. An Inquiry by the I.L.P. with special reference to Ant. Pannekoek's book, Workers' Councils.

Atoombom:

- 139 Notitie van A. Pannekoek (handschr.).

"De Bedrijfskrant":

- 140 Notitie van A. Pannekoek (handschr.).

Boeddhisme:

- 141 Notitie van A. Pannekoek (handschr.).

Bauernarbeit und Proletarische Arbeit:

- 142 Manuscript van A. Pannekoek (handschrift).

Chartisten-Beweging:

- 143 Notities en aantekeningen (handschr.) (zie map 221).

Communistisch Manifest:

- 144 Manuscript, geen titel.
Manuscript, "Honderd jaar kommunistisch Manifest".

Aantekeningen.

Tijdschriftartikel: La Pensée maîtresse du Manifeste communiste door M. Rubel .
In La Revue Socialiste.

Einheits-Organisationen:

145 Notitie van A. Pannekoek.

Erfurter Programm:

146 Notities van A. Pannekoek.

Ethica:

147 Aantekeningen. Kants Kategorische Imperatif Sozialismus und Ethik; Ethica; twee zonder titel.

Franse Revolutie:

148 Twee notities (betr. niet-mat. gesch. besch. v. Jaurès , Madelin en de Fr. Rev.).

Gorter, Herman:

149 Manuscript van A. Pannekoek "La politique de Gorter" 2 ex. (handschr.) in Duits.
Manuscript van A. Pannekoek, artikel voor Spartacus (?).
Correspondentie: Aan: Redactie "La Révol. Prolétarienne", aant. 6, 1952.
Waaronder 1 artikel getypt "la politique de Gorter" (zie ook G. Walusinski).

Groepen van Internationale Communisten (G.I.C.):

150 Leitsätze über den Kampf der Arbeiterklasse gegen den Kapitalismus (manuscript van A. Pannekoek).
Notities van A. Pannekoek.

Jeugd:

151 Notities.

Kerkhervorming:

152 Aantekening (over Hildebrand).

Lenin als Filosoof:

- 153 Manuscript van A. Pannekoek, p. 1-177, p. 1-99.
- 154 Manuscript van A. Pannekoek, (gedeelte) Duits.
- 155 Manuscript van A. Pannekoek, Engels p. 1-101.
- 156 Manuscript van A. Pannekoek, Engels, getypt (plus aantekeningen Engels).
- 157 Aantekeningen en notities van A. Pannekoek, Handschrift (16 mapjes.).
- 157A Getypte vertaling (in Nederlands) van Lenin als Filosoof. Vertaling van A. van Agen , met verbeteringen in de hand van A. Pannekoek.

Marx en het Marxisme:

- 158 Manuscript van A. Pannekoek: "Der Marxismus" (blocnota).
- 159 Manuscript van A. Pannekoek: "What about Marxism?".
- 160 Manuscript van A. Pannekoek: "Marx and Utopia".
- 161 Manuscript van A. Pannekoek: "Marx und der Marxismus".
- 162 Manuscript van A. Pannekoek: "Der Historische Materialismus".
- 163 Manuscript van A. Pannekoek: "Over Historisch Materialisme".

- 164 Manuscript van A. Pannekoek: "Rosa Luxemburg. Die Akkumulation des Kapitals. Ein Beitrag zur ökonomischen Erklärung des Imperialismus. Artikel zonder titel.
- 165 Manuscript van A. Pannekoek: Die Zusammenbruchstheorie des Kapitalismus.
- 166 Manuscript van A. Pannekoek: De Oorlog.
- 167 Manuscript van A. Pannekoek: Marx éthicien?
- 168 Manuscript van A. Pannekoek: Psycho-Analyse und Gesellschaft (Marx und Freud).
- Manuscripten van anderen:
- 169 Historischer Materialismus. (van W. Bromme ?) (uitgewerkt dictaat van A. Pannekoek ?).
- 170 Zur Marx'schen Akkumulations - und Zusammenbruchstheorie. (C. Steuermann ?). Staatskapitalismus und Wirtschaftskrise. Einige kritische Bemerkungen zum Sternberg-Artikel. (door C. Steuermann).
- 171 Stellingen betr. Kapitalistische en Communistische productie. Die Nieuwe Wereld (van H. Canne Meijer ?).
- 172 Aantekeningen van A. Pannekoek over historisch materialisme. (Cursus: Philosophie; Ethik, Religion, Montesquieu, Rousseau, Owen.)
- 173 Aantekeningen over: "Der proletarische Klassenkampf".
- 174 Aantekeningen over historisch materialisme (diversen) (13 mapjes).
- 175 Cursus over historisch materialisme (gestencild).
- 176 Cursus over historisch materialisme (Die Philosophie).
- 177 (drukproef blad) betr. historisch materialisme.
- 178 Aantekeningen: 4 cahiers aantekeningen over Economie (waarvan 2 betr. "Wertlehre").
- 179 Aantekeningen: Cursus kapitalisme?
- 180 Drie mapjes aantekeningen over economie (waarvan één over Hilferding 's "Böhm-Bawerks Marx-kritik").
- 181 Aantekeningen over: conjunctuur, imperialisme, diversen.
- 182 Aantekeningen over diversen: Polemie met Dr. Tobi, (over de macht van Kleine groepen economische machthebbers) en over geld.
- 183 Aantekeningen: a). over godsdienst.
b). Notities: Marx en het Marxisme, P. Fröhlich. Zur Krise des Marxismus (1949) Marx-Bakounin.

München:

- 184 Notitie over "das Abkommen in München".

Napoleon:

- 185 Aantekeningen van A. Pannekoek.

"De Nieuwe Tijd":

- 186 Ontwerp- circulaire door Henriette Roland Holst (1916) met aantekeningen van A. Pannekoek en H. Gorter.

Onderwijs:

- 187 Correspondentie: aan J.M. Burgers . g.d. 1 brief

Manuscript De Opbouw-school.
Aantekeningen: 5 mapjes.

Ortega y Gasset:

188 Aantekeningen over El Tema de nuestro tiempo.

Philosophie:

(Zie ook map 274.)

- 189 Manuscript van A. Pannekoek (getypt) Kants Philosophie und der Marxismus.
- 190 Manuscript van A. Pannekoek (?) (of van Adler ?).
Joseph Dietzgen (1828-1888) Getypt.
Gedrukt: Inleiding van A. Pannekoek "Einleitung".
"Das Wesen der menschlichen Kopfarbeit". (von J. Dietzgen).
"Das Kapital und Marx" (von J. Dietzgen).
"Der wissenschaftliche Sozialismus" (von J. Dietzgen).
"E.D's. Ansicht über das Vorwort von Xy zu Joseph Dietzgens Wesen der menschlichen Kopfarbeit" bzw. Erkenntnislehre.
- 191 Manuscript van A. Pannekoek "Dialektisch Materialisme".
- 192 Manuscript van A. Pannekoek "Society and Mind in Marxian Philosophy".
- 193 Manuscript van E. Dietzgen . Glossen zu Stirners "Der Einzige und sein Eigentum".
- 194 Manuscript van W. Huhn : Sein und Schein. Eine marxistische Studie über das Verhältnis von Realität und Ideologie. (Benevens brief van W. Huhn aan Canne Meijer . ± 1948?).
- 195 Aantekeningen betr. kennistheorie; betr. algemeen schema over Kant en het socialisme; over Kant-college.
- 196 Diverse notities (drie mapjes).
- 197 Aantekeningen Philosophie en Socialisme.

Propaganda:

198 Aantekeningen van A. Pannekoek.

Psychologie:

199 Notitie van A. Pannekoek.

Radek-Commissie 1912:

200 Urteil des Parteigerichts in Sachen Radek . Zeven mapjes betr. Radek-onderzoek, Kranten betr. Radek-geval, Broch.: Der Fall Radek; Aktenstücke zum Fall Radek.

Rood China:

201 Aantekening van A. Pannekoek.

Rusland:

- 202 Over Rusland, Manuscript van A. Pannekoek.
- 203 Over Risland, Manuscript van onbekende, auteur. (p. 1 ontbreekt).
- 204 Aantekeningen van A. Pannekoek.
- 205 Notitie van A. Pannekoek.

S.D.A.P.:

- 206 Congres (fragment) 1899 . Mededelingen van de Federatie Amsterdam S.D.A.P. (1908-1909).
- 206A S.D.A.P. Partijstrijd. Scheuring 1909 , K.K., aantal 15.
- 206B S.D.A.P. Partijstrijd. Scheuring 1909 , K.K., aantal 15.

S.D.A.P. - S.D.P.

- 207 Manuscript van A. Pannekoek "Die Spaltung i.d. holländischen Partei".
Manuscript van D.J. Wijnkoop "De politieke toestand in Holland".
(Met commentaar van W. v. Ravesteyn .)

S.D.P. - Strijd in de -:

- 208 Manuscript (getypt) van H. Gorter "Troelstra-Wijnkoop".
Manuscript van H. Gorter (ingezonden artikel ?). sept. 1918 .

Spoorwegstaking 1903:

- 209 Manuscript "Waarom afkeuring" (plus brief van A. Pannekoek aan Redactie).
Correspondentie: Troelstra aan a. Pannekoek 1903, aantal 5. A. Pannekoek aan Troelstra 1903, aantal 3.

Structuur en Ontwikkeling van maatschappij en staat:

- 210 Manuscript "Der Kapitalismus".
- 211 Manuscript "The Root is social man" (handschr. en getypt).
- 212 Manuscript: Verhandeling over het kapitalisme.
- 213 Manuscript: "De Toekomst der beschaving".
- 214 Manuscript zonder titel.
- 215 Manuscript zonder titel.
- 216 Manuscript: "Kapitalistische Opbouw".
- 217 Aantekeningen betr. "The certainty of socialism".
- 218 Aantekeningen (plus manuscript) over "Marx en de staat", (in blocnote).
- 219 Aantekeningen, geen titel.
- 220 Aantekeningen, geen titel.
- 221 Aantekeningen betr. Chartisme (zie map 143).
- 222 Aantekeningen betr. Franse revolutionaire bewegingen.
- 223 Aantekeningen voor diverse voordrachten in Leiden.
- 224 Aantekeningen Leidse cursus: Kapitalisme.
- 225 Aantekeningen Ontwikkeling van de Maatschappij.
(Kapitalisme en socialisme.) (Soc. Revolutie) (Klassen) (10 mapjes).
- 226 Aantekeningen betr. Ideologie en traditie. Een studie over maatsch. en recht. De ondergang der slavernij in de Oudheid.
- 227 Aantekeningen, geen titel.
- 228 Aantekeningen: "Die Entwicklung der menschlichen Gesellschaft".
- 229 Aantekeningen: voor "Umwälzungen i/d Zukunftsstaat" (?).
- 230 Aantekeningen betr. Handelspolitiek; Directe en indirecte belastingen; sociale wetgeving; wetgeving; Reichsvereinsgesetz; imperialisme; diversen.
- 231 Aantekeningen: geen titel.

- 232 Aantekeningen: geen titel.
- 233 Aantekeningen: lijst v. onderwerpen.
- 234 Aantekeningen: Over ontwikkeling bij dier en mens.
- 235 Notities van A. Pannekoek (klassen natuur; lesrooster) (16 mapjes).
- 236 "Kursus über die Reichspolitik".

Studiecentrum voor Maatschappelijke Problemen:

- 237 Memorandum betr. problemen van maatsch. organisatie.

Vakverenigingen:

- 238 Diverse notities van A. Pannekoek.

Vluchtelingen-probleem:

- 239 Lettre de Demission de James G.Mc. Donald , 27-12-1935 .

Weiland, A.:

- 240 Correspondentie: afz. A. Pannekoek aan A. Weiland 1948-1950 , aantal 27. Vgl. 99 en 108.
- 241 Manuscript van A. Pannekoek "Arbeidersraden", Duits (niet volledig).

Wereldoorlog I:

- 242 Notities van A. Pannekoek.

Wetenschap en maatschappij:

- 243 "The scientist Revolt". (Manuscript van A. Pannekoek).
- 244 "Wetenschap en maatschappij". (Manuscript van A. Pannekoek) (getypt).
- 245 "Sozialismus".
- 246 Aantekeningen over wetenschap en maatschappij.

De strijd der arbeiders:

(Strijdwijzen en strijdvormen.)

- 247 Manuscript van A. Pannekoek "Some remarks on parlementarism".
  - 248 Manuscript van A. Pannekoek: "Die Klassen".
  - 249 Manuscript van A. Pannekoek: "Der Kampf der Arbeiterklasse".
  - 250 Manuscript van A. Pannekoek: "Thesis on the fight of the working class against capitalism".
  - 251 Manuscript van A. Pannekoek: "The failure of the working class".
  - 252 Manuscript van A. Pannekoek: "Die Eroberung der politischen Herrschaft".
  - 253 Manuscript van A. Pannekoek: "Die erste Internationale".
  - 254 Manuscript van A. Pannekoek: "Ein halbes Jahrhundert Internationale".
:"Die Armee des Kapitalismus".
  - 255 Manuscript van A. Pannekoek: "The workers' way to freedom" (+ brief aan P. Mattick ?).
  - 256 Manuscript van A. Pannekoek: over communisme als strijden maatschappelijke organisatie.
  - 257 Manuscript van A. Pannekoek: over partij en klasse.
- Manuscripten van anderen:

- 258 "Arbeiterbewegung und Kapitalismus", door W. Huhn , 1935 .
- 259 "Die inneren Kämpfe um die sozialdemokratische Taktik", Auteur onbekend.
(Hoofdstuk van uitgebreider manuscript.)
- 260 Over crisis en oude en nieuwe arbeidersbeweging. (Gedeelte van typescript, met
aant. van A. Pannekoek.) Auteur onbekend.
- 261 Notities van A. Pannekoek, twee mapjes.
- 262 Notities en aantekeningen, betr. geschiedenis der proletarische Klassenstrijd.
- 263 Aantekeningen betr. parlementarisme.
- 264 Aantekeningen betr. syndicalisme.
- 265 Aantekeningen betr. revisionisme en radicalisme.
- 266 Aantekeningen over de strijd der arbeiders; Europa; plan-economie; socialisme.
- 267 Aantekeningen betr. verovering politieke macht; parlementarisme.
- 268 Aantekeningen over geweld.
- 269 Aantekeningen over diversen.
- 270 Aantekeningen over marxisme, socialisme.
- 271 Aantekeningen over politieke strijd; doel van onze strijd; (7 mapjes).

Manifesten:

- 272 Manuscript. (Ontwerp-manifest S.D.P. in de hand van A. Pannekoek) (1915).
I.v.m. de arrestatie van 5 soc. dem. afgevaardigden in de Doema = Rusland.

Kranten-artikelen van A. Pannekoek:

- 273 Artikel van A. Pannekoek (foto-copie) Rosa Luxemburg : "Die Akkumulation des
Kapitals".

Tijdschrift-artikelen van A. Pannekoek:

(In de Neue Zeit en andere Duitse soc. dem. bladen.)

- 274 Energie und Wirtschaft.
Ein theoretischer Kulturkampf, 19-2-1909 .
Sozialismus und Anarchismus.
Die Entwicklung des Weltalls.
Die Entwicklung des Weltalls.
Die Entwicklung des Weltalls.
Die Entwicklung des Weltalls.
Die Entwicklung des Weltalls.
Die Entwicklung des Weltalls.
Die Entwicklung des Weltalls.
Die Entwicklung des Weltalls.
Historischer Materialismus und Religion.
Historischer Materialismus und Religion.
Marxismus und Teleologie.
Monarchismus und Sozialdemokratie.
Entstehung und Entwicklung der Menschheit.
Klassenwirtschaft und Philosophie.
Energie und Wirtschaft.
Das Wesen der Religion.
Discussies over Philosophie en socialisme (contra-pro Bolland) in Delfts
Studenten Weekblad (1901/1902) en Minerva (Alg. Ned. Studenten Weekblad)
febr. 1904 .

- 275 Katalogus van Kranten geschonken aan I.I.S.G. door A. Pannekoek.
Diverse kranten (voornamelijk Duitse) uit de periode 1909-1912 , waarin artikelen van A. Pannekoek.
- 275A a. Akademiker-debatte (24-6-1909 - 19-4-1910).
1. Artikel van A. Pannekoek: "Nochmals: Partei und Akademiker", van K.H. (K. Horner = A. Pannekoek) in Arb. Zeitung 18-6-1909 .
2. "Gradnauers demokr. Illusionen", van A. Pannekoek in Leipziger Volkszeitung, 22-12-1909 .
3. "Kritik?", van A. Pannekoek, Dresdner Volkszeitung, 21-1-1910 .
b. Deventer-kongres 1909, "Volkswacht", 17-3-1909 .
c. "Parlamentarismus und Massenstreik" (4-11-1910 - 5-12-1910).
1. "Die Machtmittel des Proletariats", van A. Pannekoek in Schwäbische Tagwacht, 4-11-1910 .
2. "Alte oder neue Taktik", I en II in Schwäbische Tagwacht, d.d. 12 en 14-11-1910 , door K.H.
3. "Parlamentarismus und Massenstreik", van A. Pannekoek in Schwäbische Tagwacht van 2 en 3 dec. 1910 .
d. "Gewerkschaftliche Demokratie", (23-12-1910 - 2-1-1911) Een artikel onder deze titel van A. Pannekoek in Bremer-Bürgerzeitung, (?) van 2-1-1911 .
- 275B e. Tegen de vakbondsdemocratie (14-1-1911 - 26-2-1911) (4 art.).
f. Massen und Führer (3-3-1911).
g. Bericht vom Parteitag in Jena (27-9-1911).
h. "Staatsmonopole und Sozialismus", van 12-3-1912 .
i. Imperialisme en rev. taktiek in de arbeidersbeweging (18-7-1912).
j. Kwestie royement Hildebrand (13-5-1912 - 17-10-1912).
- 275C k. Die Arbeitermasse und die Partei-organisation (22-6-1912 - 28-6-1912).
l. "Kautsky über die neue Taktik", (10-9-1912 - 12-9-1912) 3 artikelen van A. Pannekoek.
m. "Arbeiders en intellectuelen", Het Volk, 16-4-1900 .
n. "Lehrkurse zur Arbeiterbildung" (o.a. van Pannekoek), 1910 .
o. Over Jozef Dietzgen, 22 en 23-3-1912 , Vorwärts.
p. Diversen.
- 275D Remark on equality ts "Left", no. 154, Nov. 1949 , pp. 182-188.

Foto's:

- 276 Foto E. Dietzgen en Kautsky .
Kranten-foto's (Troelstra op het Loo).
Foto Marx.
Groepsfoto bij het van Anton Pannekoek met Anna Nassau Noordewier, Delft, 15 juli 1903 .

VARIA:

- 277 Proposed test book. For the use of students in social study course.
- 277A Benoeming A. Pannekoek tot hoogleraar, K.K. 1919 .
- 278 Aanslagbiljet Personele Belastingen, 1915, 1916 .
- 279 Geadresseerde niet-verzonden enveloppen.
- 280 Diversen.
- 281 Zeitungskorrespondenz. 1908-1910 .
- 282 A. Pannekoek. Korrespondenz-Artikel. 1910-1914 , 5 dln.

Pannekoek (aanvulling).

- 283 Herinneringen uit de arbeidersbeweging.
- 284 Kopieën (getikt, ongekollationeerd) Sterrenkundige Herinneringen.
- 285 Idem.
- 286 Mss. betr. Philosophie I.
- 287 Idem.
- 288 11 schriftjes met beschouwingen over cultuur + 1945.
- 289 Lenin als Philosoph (kopie).
Artikelen van A.P. (origineel).
- 290 Idem (gedrukt in kopie).
- 291 Aant. en art. o.a. Dagboek aantekeningen.
- 292 Corr. aan familieleden (kopieën).
Corr. originelen:
brief Jenne Clinge Doorenbos betr. intellectuele schoonheid (kopie).
Sterrenk. bibliografie
. Artikelen betr. leven Pannekoek.
- 293 Diversen o.a. korr. boek!
- 294 Annex: Stukken afkomstig van A.J. Pannekoek: brief van A. Pannekoek, 1914 ;
tekst rede A. Minnaert bij crematie A. Pannekoek, 1960 ;
korrespondentie met auteurs, die over A. Pannekoek hebben gepubliceerd;
documentatie.

Aanvulling 2003

- 295 Brieven van Carl Dantz, Rudolf Franz, Anna Sonnemann en familieleden in Bremen. 1910-1954. 1 map
- 296 Brief van Wies Gorter-Cnoop Koopmans aan Anton Pannekoek 1912 en enkel stukken betreffende nalatenschap van Herman Gorter. Z.j. 1 map
- 297 Brief van Chr. van der Kolk aan Anton Pannekoek. 1893. 1 stuk
- 298 Brieven van Henriette Roland Holst aan Anton Pannekoek. 1907, 1942, 1947-1948 en z.j. 1 map
- 299 Brief van Josef Strasser aan Anton Pannekoek. 1912. 1 stuk
- 300 Brieven van Ben Sijes aan Mevrouw Ten Houten-Pannekoek. 1970, 1973. 1 omslag
- 301 Aantekeningen van A. Pannekoek. Z.j. 1 map
- 302 Diverse documentatie. 1910, 1919, 1952, 1984.

Aanvulling 2006

- 303 Stukken betreffende de tegemoetkoming in de studiekosten van A. Pannekoek en vervolgens zijn benoeming en salariëring bij de Rijkssterrewacht te Leiden. 1893-1896, 1898, 1903-1904. 1 map
- 304 Stukken betreffende de pensioenaanvraag van A. Pannekoek bij de Pensioenraad en stukken benodigd voor deze aanvraag. 1898, 1906, 1915-1919, 1925, 1931, 1936, 1941-1942, 1948. 1 map
- 305 Bewijzen van lidmaatschap van A. Pannekoek en J.M. Noordewier van de SDAP afdeling Leiden. 1899, 1901. 2 stukken

- 306 Uittreksel uit het Huwelijksregister betreffende het huwelijk van Antonie Pannekoek en Johanna Maria Noordewier. 1903. 1 stuk
- 307 Huurverdrag betreffende een door Erich Köhn van 1 januari 1907 tot 1 april 1908 aan A. Pannekoek en zijn echtgenote verhuurde woning in Berlijn-Zellendorf. 1906. 1 stuk
- 308 'Rechnungs-Buch für Herrn Dr. Anton Pannekoek bei der Deutschen Bank Filiale Bremen'. 1910-1915. 1 deel
- 309 Brief van de Vereeniging Gooische Hoogere Burgerschool betreffende het eervol ontslag van A. Pannekoek als leraar wis-, natuur- en sterrenkunde. 1919. 1 stuk
- 310 Biografische aantekeningen van Dr. A. Pannekoek, aangenomen als lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen per 25 april 1925. 1925. 1 stuk
- 311 Stuk betreffende de benoeming van A. Pannekoek tot lid van het Genootschap Amstelodamum. 1929. 1 stuk
- 312 Notities van A. Pannekoek. Z.j. 1 map

Aanvulling 2009

- 313-314 Brieven van zijn vader, diens broer Adolf en zijn schoonvader aan Anton Pannekoek. 1904, 1907-1909, 1911-1919. 2 omslagen
  - 313 1904, 1909, 1911-1912, 1915-1916.
  - 314 1907-1909, 1911, 1913-1915, 1917-1919.
- 315 Brieven van de chemicus Henk Brauns uit de Verenigde Staten aan Anton Pannekoek. 1911-1918. 1 map
NB. Henk Brauns trouwde in 1913 met de jongste zuster van Anton Pannekoek.
- 316 Ansichtkaarten van Wies Gorter-Cnoop Koopmans en Herman Gorter aan Anneke Pannekoek en Ton Pannekoek. 1913-1915. 1 map
- 317-318 Manuscript en getypte versie van 'Herinneringen uit de arbeidersbeweging' door Anton Pannekoek. 1944. 2 mappen
- 319 Manuscript en getypte versie van 'Sterrekundige herinneringen' door Anton Pannekoek. 1944. 1 map
- 320 *Anthropogenese. Een studie over het ontstaan van den mensch* door Ant. Pannekoek. 1945. 1 katern
NB. 'Eigen exemplaar met correcties' en bijlagen.
- 321 *Antropogenesis. A study of the Origin of Man* door A. Pannekoek. 1953. 1 katern
NB. 'Eigen exemplaar met correcties' en bijlagen.
- 322 Circulaires van het Vriendencomité Mr. Wiessing. 1953. 1 omslag
- 323 Brieven van Anton Pannekoek aan de gemeentebesturen van Apeldoorn en Boxtel betreffende de genealogie Pannekoek. 1958. 2 stukken
NB. Met antwoord van beide gemeenten op de achterzijde van de brieven.
- 324 Artikelen in Deense dagbladen bij het overlijden van Anton Pannekoek. 1960. 1 map
- 325 Correspondentie betreffende de manuscripten 'Herinneringen uit de arbeidersbeweging' en Sterrekundige herinneringen door Anton Pannekoek. 1960 en z.j. 1 omslag
- 326 Doorslag van een brief d.d. 5 februari 1966 van A.J. (Ton) Pannekoek aan Karl-Ernst Moring te Hamburg betreffende de biografie van Anton Pannekoek. 1966. 1 stuk

- 327 Brief d.d. 6 februari 1966 van Ton (A.J.) Pannekoek aan Anneke en Hans. 1966. 1 stuk
- 328 Manuscript 'Intellectueele Schoonheid' door Anton Pannekoek, en nog enkele stukken afkomstig van Jenne Clinge Doorenbos. 1967 en z.j. 1 stuk
NB. Manuscript 'Intellectueele Schoonheid' met opdracht 'Voor Jenne' [Clinge Doorenbos].'
- 329 Brief d.d. 19 november 1982 van Anneke Welcker aan Anneke ten Houten-Pannekoek betreffende het archief van Anton Pannekoek. 1982. 1 stuk
- 330 Manuscript 'The Failure of the Working Class' door Anton Pannekoek. Z.j. 1 stuk
- 331 Diverse overige stukken. 1906-1907, 1910-1912, 1955, 1981. 1 map